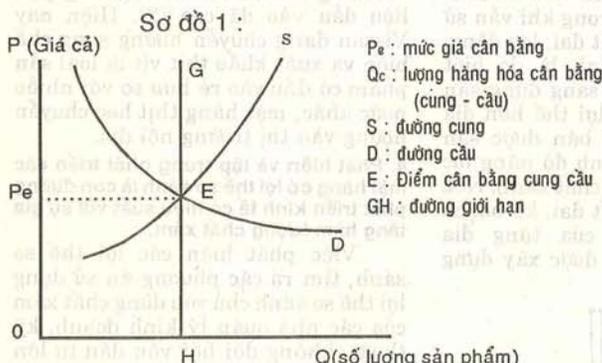

GÓP PHẦN LÀM RÕ ƯU NHƯỢC ĐIỂM CỦA CƠ CHẾ THỊ TRƯỜNG

PTS. LÊ BẢO LÂM

Trong kinh tế học, đường cung, đường cầu được sử dụng hết sức phổ biến để diễn tả nhiều hiện tượng kinh tế. Với một số giả định cần thiết, nó thể hiện sức mua và khả năng cung ứng của một hàng hóa. Đối với một hàng hóa hay tài nguyên nào đó cùng với một hệ thống giá cả được thể hiện bằng đường cung, đường cầu, chúng ta có thể nhìn thấy sự chấp nhận của thị trường đối với một số người mua, người bán đồng thời lại loại ra khỏi thị trường những người mua và người bán khác, thông qua hoạt động tự do của cung và cầu dựa trên hệ thống giá cả.

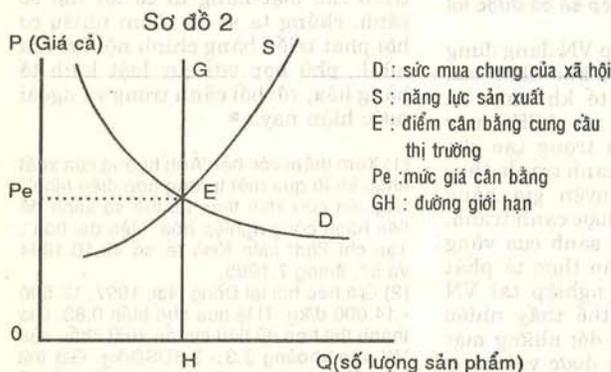

Ở đây, giá cân bằng được dùng như một tiêu chuẩn để sàng lọc người mua và người bán. Cái giá phải trả để nhận vào thị trường là giá cầu của người mua và giá cung của người bán. Thị trường chỉ chấp nhận những người mua có giá cầu cao hơn hoặc bằng giá cân bằng và những người bán nào có giá cung thấp hơn hoặc bằng với giá cân bằng. (phần đường cung, cầu nằm bên phải điểm cân bằng trên hình vẽ)

Những người mua có giá cầu thấp hơn mức giá cân bằng đều bị loại ra khỏi thị trường (phần cung, cầu nằm bên phải điểm cân bằng trên hình vẽ)

Ở một phạm vi và những giả định rộng hơn, đường cầu thể hiện sức mua chung của một xã hội và chỉ chịu ảnh hưởng của thu nhập còn đường cung thể hiện năng lực sản xuất chung của một xã hội chịu ảnh hưởng của trình độ sản xuất, hệ thống giá cả đã phân phối sản phẩm và sử dụng các năng lực sản xuất của xã hội bằng các định lượng cho người mua người bán trên thị trường. Bằng cách đó, chúng ta có thể dùng đường cung, cầu để chỉ ra một cách khái quát những ưu nhược điểm của cơ chế thị trường nhằm sử dụng cơ chế đó một cách tích cực nhất.

Trở lại sơ đồ cung cầu như trên, ta có :

Ở đây, chúng ta chú ý ý nghĩa đặc biệt của đường cung (S) và đường cầu (D) ở các điểm sau :

Đường cầu (D) thể hiện sức mua của xã hội theo mức thu nhập của người dân (đã loại trừ các yếu tố như: sở

thích, tập quán, ...) càng về phía trái đó là nhu cầu của những người có thu nhập cao, có khả năng mua hàng với giá cao, và số người này càng ngày càng ít. Trái lại, về phía phải là những người có khả năng mua hàng hóa với giá ngày càng thấp; cũng có thể coi đây là những người nghèo hơn.

Đường cung (S) thể hiện năng lực sản xuất của xã hội. Càng về phía trái là những đơn vị sản xuất hiệu quả, do có thể bán những hàng hoá sản phẩm ra với mức giá thấp, càng tiến về phía phải càng có thêm nhiều đơn vị sản xuất và bán sản phẩm với mức giá cao hơn, hay trình độ sản xuất thấp hơn.

Trong trường hợp này, thông qua hệ thống giá cả, trong đó mức giá cân bằng đã sàng lọc người tiêu dùng, người sản xuất để nhận vào thị trường. Thị trường chỉ nhận vào phần đường cầu, đường cung nằm bên trái điểm cân bằng, tức bên trái đường giới hạn GH. Như vậy chỉ những người tiêu dùng có khả năng mua hàng hóa với mức giá cao hơn hoặc bằng giá cân bằng, cũng như những đơn vị sản xuất có khả năng sản xuất, bán sản phẩm với mức giá thấp hơn hoặc bằng mức giá cân bằng. Đó là những người tiêu dùng có thu nhập cao và những người sản xuất có hiệu quả hơn cả. Trong một môi trường cạnh tranh những người mua, người bán sẽ cạnh tranh với nhau để được tham gia vào thị trường.

Những người mua có thu nhập thấp (không thể mua với mức giá cao hơn hoặc bằng giá cân bằng) cũng như những người sản xuất kém hiệu quả (chỉ có thể bán sản phẩm với giá cao hơn bằng giá thị trường) sẽ bị loại ra khỏi thị trường, nó dẫn tới hậu quả :

- Về sản xuất : thúc đẩy các đơn vị phấn đấu nâng cao hiệu quả sản xuất để thoát khỏi sự đào thải của thị trường, thông qua việc cải tiến kỹ thuật, cải tiến quản lý, ... Đó là những mặt mạnh làm cho nền kinh tế năng động có khả năng cạnh tranh hơn.

- Về tiêu dùng : với việc loại ra khỏi thị trường những người có thu nhập thấp làm cho họ tìm cách tăng thu nhập của mình nếu muốn được thị trường chấp nhận. Điều này dẫn tới người lao động sẽ làm việc tích cực hơn vì phải cạnh tranh với người lao động khác làm cho lao động có hiệu quả hơn. Tuy nhiên, trong đời sống của xã hội, tiền bạc không phải là thước đo có thể đo lường giá trị của mọi hoạt động. Do đó, có nhiều hoạt động hữu ích khác, hoặc những người già yếu, trẻ em, những người trong những khu vực kém thuận lợi... sẽ bị thiệt thòi nhiều. Hơn nữa có nhiều hoạt động thu nhập cao không tương xứng với sự cống hiến của họ đối với xã hội, ... Đó là những "mặt trái" của cơ chế thị trường mà các xã hội tự bản đã tìm cách hạn chế bằng các chính sách xã hội. Ở một mức độ nào đó, nhược điểm cơ bản này có thể làm giảm đến mức mờ nhạt mặt tích cực đã nêu trên.

Đó là ưu nhược điểm cơ bản nhất của cơ chế thị trường, buộc chúng ta khi sử dụng phải biết phát huy mặt tích cực đồng thời hạn chế mặt tiêu cực. Điều này vẫn còn ý nghĩa khi chúng ta giảm đi một số giả định kể cả việc vạch ra những nhược điểm của thị trường cạnh tranh hoàn toàn so với những dạng thị trường khác